שבועת הפקדון פרק חמישי שבועות

שבועת הדיינין. הא דלא נקט נוהגת באנשים ובנשים כדמנן לעיל (דף לו:) גבי פקדון משום דמילתא דפשיטא היא ולעיל לא תני אלא דלא נימא ניקי שבועת הפקדון משבועת העדות: **לאתפושי חפצא** בידיה. תימה דנשבועת העדות וביטוי ופקדון כשהוא מושבע מפי אחרים דהוי דומיא דשבועת הדיינין ליבעי בהו אנקוטי חפצא[ה]:

האי דיינא דאשבע בתפלין כו'. ואע"ג שהשביע אברהם את אליעזר במילה הא אמרינן בסמוך דתלמיד חכם לכתחלה בתפלין אי נמי כיון דעדיין לא נגעוו יותר הוי כספר תורה לגבייהו:

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינין [ג]הטענה שתי כסף וההודאה בשוה פרוטה [ד]ואם אין ההודאה ממין הטענה פטור כיצד [ה]שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור [ו]שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב [ז]מנה לי בידך פטור מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים דינר חייב [ח]מנה לאבא בידך אין [ט]לך בידי אלא ג' דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבידה [י]מנה [יא]לי בידך אמר לו [יב]הן למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור [יג]אין לך בידי חייב [יד]מנה לי בידך אמר לו הן אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתנו בעדים [טו]ליטרא זהב יש לי בידך [יז]אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור [יח]דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף [יט]וטריסית [כ]ופונדיות ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחת [כא]כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית פטור [כב]כור פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירות [כג]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב [כד]הטוען לחבירו בכדי שמן והודה לו בקנקנים אדמון אומר הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה ישבע וחכמים אומרים [כה]אין ההודאה ממין הטענה אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון [כו]טענו כלים וקרקעות והודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה במקצת הקרקעות פטור במקצת הכלים חייב [כז]שהנכסים שאין להן אחריות זוקקין את הנכסים שיש להן אחריות לישבע עליהן [כח]צאין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן [כט]ואין משביעין את הקטן אבל נשבעין לקטן ולהקדש: **גמ'** היכי משבעינן ליה אמר רב יהודה אמר רב משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דכתיב [ל]ואשביעך בה' אלהי השמים אמר ליה רבינא לרב אשי כמאן [לא]כרבי חנינא בר אידי דאמר בעינן שם המיוחד אמר ליה אפי' תימא רבנן [לב]דאמרי בכינוי ונפקא מינה [לג]צריך לאתפושי חפצא בידיה וכדרבא דאמר רבא [לד]האי דיינא דאשבע בה' אלהי השמים נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ואמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפלין נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר והלכתא כוותיה דרבא ולית הלכתא כוותיה דרב פפא הלכתא כוותיה דרבא דהא לא נקיט חפצא בידיה [לה]ולית הלכתא כוותיה דרב פפא דהא נקיט חפצא בידיה [לו]שבועה מעומד [לז]תלמיד חכם מיושב [לח]שבועה בספר תורה [לט]תלמיד חכם לכתחלה בתפלין **ת"ר** [מ]**שבועת הדיינין** [מא]אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע שכל

ל א ב מיי' פ"ז מהל' שבועות הלכה יד:
א ג מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח [והל' כן] סמג עשין נה טוש"ע מ"מ סי' פח ס"ח:
ב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:
ג ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
ד ו מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ח:
ה ז מיי' שם פ"ח הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' פז סעיף ח:
ו ח מיי' שם פ"ד הל"ה סמג שם טוש"ע שם סי' עה סעיף כח:
ז ט מיי' פי"ח מהלכות מלוה הל"א ופ"ז מהל' טוען הלכה ח ופ"ו הל"ו סמג עשין שם טוש"ע מ"מ סי' עט סעיף י:
ח י מיי' פט"ו מהלכות מלוה הל"ח סמג שם טוש"ע מו"מ סי' ע ס"ג:
ט כ טוש"ע מו"מ סי' פח סעיף ט:
י ל מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח עי' מ"מ סמג עשין לה טוש"ע מו"מ סי' פח סעיף ט:
יא מ נ טוש"ע שם ס"ז:
יב ס מיי' שם הל"י טור ש"ע שם סעיף יב:
יג ע מיי' שם הלכה יג טור שו"ע שם סי"ח:
יד פ מיי' שם פ"ה הל"ג סמג שם טוש"ע מ"מ סי' לה סעיף ה:
טו צ מיי' שם הל"י יב סמג שם טוש"ע מו"מ סי' לו סעיף ח:
טז ק מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף ב:
יז ר מיי' פי"ח מהלכות שכועות הל"ח סמג עשין קכג טוש"ע מו"מ סי' פז סעיף טו ח:
יח ש מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג ח:
יט ת מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יג בהגה"ה:
כ א מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כא ב ג מיי' שם הלכה ח יא יב טוש"ע שם סעיף י:
כב ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
כג ו מיי' שם הלכה יד טז טוש"ע שם ס"כ:

רבינו חננאל

א"ל שבועה שאין לך בידי אלו כולם שאתה טוען עלי הרי נתחייב אחת. ופרט עוד שלש שלש. הנה ד' חטאות נתחייב בכפיריתו לכאו"א. ואקשינן על מאן דאמר אכללי נמי מיחייב. והתני ר' חייא הרי כאן ט"ו חטאות. פירוש הנה חמשה תובעין אותו וכפר להן ונתחייב ט"ו חטאות ג' לכאו"א ש"מ אפרטי מיחייב. דאי הוה מיחייב אכללי נמי עשרים חטאות הוה ליה למימר שפרטיהן ט"ו וכלל לכאו"א מהן ה' הרי עשרים. אין הכי נמי דהתני ר' חייא לקמן הרי כאן כ' חטאות. ודתינן הא דתני ר' חייא כ' חטאות בפקדון בתשומת יד ובגזל ואבידה שהן ארבעה פרטי לחמשה תובעין נמצאו כ' פרטי. ואהאי תני ר' חייא כ' ונתברר דאפרטי מיחייב והאי דאמר אכללי נמי מיחייב לא מצא סיוע לדבריו. והלכתא כמאן דאמר אפרטי מיחייב דקימא לן (פסחים עד: חולין צג:) כל היכא דפליגי הלכתא כמאן דמיקל. והוא רבינא דלא מחמר רבינא אלא באומצא ביעי ומיזרקא בלבד. ואסיקנא דלא מבעיא כדפריש שבועה לכאו"א דודאי חייב אלא אפילו היו ה' תובעין אותו בפקדון ותשומת יד וגזל ואבידה [ואמר לאחד מהם שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה] ולא לך ולא לך ולא לך שחייב כ' חטאות. והא אתא ר' חייא לאשמועינן דאע"ג דלא פריש שבועה לכל אחד ולא לך ולא לך פרטא הוי וקאי כר' יוחנן לדברי הכל: **מתני'** אנסת ופתית בתי כו'. א"ר יוחנן לדברי ר' שמעון דפוטר קנס הוא תובע וכיון דאילו הוה מודה פטור הוא. השתא לאו ממונא קא כפר ליה הלכך פטור הוא מקרבן שבועה. לדברי חכמים בושת ופגם תובע:

הדרן עלך שבועת הפקדון

פ"ו שבועת הדיינין הטענה שתי כסף. וההודאה שוה פרוטה פירוש שתי כסף שני מעין. (פרוטה חצי חבה). היכי משבעינן ליה א"ר יהודה משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה שנאמר ואשביעך בה' אלהי השמים. ואקשינן כמאן כו' חנינא בר אידי דאמר בשם המיוחד. ואמר רב אשי אפילו תימא רבנן דאמרי בכינוי חייב. ומאי בשבועה האמורה בתורה דצריך לאתפושי לנשבע חפצא בידיה כאליעזר עבד אברהם שנאמר וישם העבד את ידו וגו' וכדכתיב (בראשית מז) ויאמר השבע לי וישבע לו ואמר מקודם לכן אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך וגו'. וכן אמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל. פירוש ולא אתפשיה חפצא בידיה נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר ומשביעו בתפישת חפצא בידיה וכן הלכתא. והא דאמר רב פפא דדיינא דאתפיס תפלין לנשבע ואשבעיה הכי טעה לית הלכתא כותיה. אלא כי הא שבועה בתפיסת ס"ת

מקבל נגיה (ב"ק לה:). **ורבן גמליאל מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה (לקמן מ: מב:). **בכדי שמן.** כדיס מלאים שמן, **והודה לו בקנקנים.** הכדיס יש לך בידי בלא שמן (לקמן מב:). ריקים בלא שמן (כתובות קח:). **הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה.** והוה ליה טענו חטין והודה לו בחלב מהן (לקמן מב:). **טענו כלים וקרקעות כו' פטור.** משבועה דאוריתא דלא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מגיעה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שם) דלא כפירתו ולא הודאתו מגיעתו לידי שבועה (ב"מ ד:). **במקצת הכלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הודאה וכפירה בגלוי קרקעות, **חייב.** לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דילפינן לה בפ"ק דקדושין (מ:) מקללי (לקמן מב:). זוקקין. גורלין (שם) המעלטלין זוקקין הקרקעות לישבע על ידי גלגול (ב"מ ד: ק: וכעי"ז לקמן מ:) **הלי זוקקין הנכסים קלי** שאין לנסס אחריות ולא אכיל דין (קדושין כו:). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטענו ברמיזה, דחרש שדברו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (לקמן מב:). **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא (שם).

מחיל נגיה (ב"ק לה:). **ורבן גמליאל מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה (לקמן מ: מב:). **בכדי שמן.** כדיס מלאים שמן, **והודה לו בקנקנים.** הכדיס יש לך בידי בלא שמן (לקמן מב:). ריקים בלא שמן (כתובות קח:). **הואיל והודה לו מקצת ממין הטענה.** והוה ליה טענו חטין והודה לו בחלב מהן (לקמן מב:). **טענו כלים וקרקעות כו' פטור.** משבועה דאוריתא דלא על הקרקעות ולא על הכלים, שאין הודאת קרקעות מגיעה לידי שבועה, שאין דין שבועה בקרקעות (שם) דלא כפירתו ולא הודאתו מגיעתו לידי שבועה (ב"מ ד:). **במקצת הכלים.** הודה במקצת כלים, דאיכא הודאה וכפירה בגלוי קרקעות, **חייב.** לישבע אף על הקרקעות על ידי גלגול שבועה, דילפינן לה בפ"ק דקדושין (מ:) מקללי (לקמן מב:). זוקקין. גורלין (שם) המעלטלין זוקקין הקרקעות לישבע על ידי גלגול (ב"מ ד: ק: וכעי"ז לקמן מ:) הלי זוקקין הנכסים קלי שאין לנסס אחריות ולא אכיל דין (קדושין כו:). **אין נשבעין על טענת חרש.** כגון שטענו ברמיזה, דחרש שדברו חכמים בכל מקום לא מדבר ולא שומע (לקמן מב:). **אבל נשבעין לקטן ולהקדש.** מפרש בגמרא (שם).

מסורת הש"ס

מ) כתובות מג., **מא)** ב"מ נה. קדושין יא: [נכתובות נ:], **מב)** [ב"מ ה:], **מג)** ב"מ לו וכן הגיה הגרעבד"ץ, **מד)** [פירוש רש"י על המשנה זו מהמלא לקמן מב. ד"ה שמתני מלפרש וכו'], **מה)** ב"ב ו., **מו)** [גירסת סדר המשנה ורמב"ם לו בפני עדים הן], **מז)** [עי' תוס' לקמן מא. ד"ה אין לך], **מח)** [כלומר אי עורכים אי פוגדים אי פרוטה כך פירש"י ריש דף מ.], **מט)** ס"י ופומרין וכן הגיה הגרעבד"ץ, **נ)** [נ"ק לה: לקמן מ. ב"מ ה. עי' תוס' שם ד"ה והודה], **נא)** כתובות קח:, **נב)** ב"מ ד:, **נג)** קדושין כו. [וש"ג], **נד)** [ניטין נא:], **נה)** [לעיל לה:], **נו)** [תוספ' פוטה פ"ז], **נז)** [נ"ק קו:], **נח)** [לעיל לו.], **נט)** [דף לט.], **נ)** [עי' בהגלא"ש פ"פ מ' מיירון על זה],

---

תורה אור השלם

1. וְאַשְׁבִּיעֲךָ בְּיְיָ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:
בראשית כד ג

גליון הש"ס

גמ' אין לך בידי חייב. עי' ניטין דף יד ע"א תוס' ד"ה ולא:

מוסף רש"י

שבועת הדיינין. הבאה ממתמת הודאת מקצת הטענה, **הטענה שתי כסף.** מיני נשבע אלא אם כן טענו שתי כסף, ושתי כסף היינו שתי מעות שהן שוים דינר, דאי"ר, שני כסף אינני ליה למיתני (בכורות נ: ושם"מ שם) שאין שבועת הדיינין על הטענה פחותה משתי מעות כסף שיטענו שזה שתי כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שזה פרוטה ויכפור האחר, או יודה הכל ויכפור פרוטה (ב"מ נה:). **מנה לי בידך אמר לו הן.** וכפי עדים ואמר להם אתם עדי (לקמן מב. וב"ב ו:). **נתתיו לך פטור.** מלאלם ומשנודה לאוריתא (לקמן מב:). **אין לך בידי.** לא היו דברים מעולם, **חייב.** לשלם, ואינו נאמן בשבועה שהרי הוחזק בפקדן (שם). **אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור.** שאין כאן הודאה ממין הטענה (שם). **דינר זהב.** מעה קטנה, **ופונדיון ופרוטה.** אי אי קתני (לקמן מ:). **אלא לתך.** חלי כור (לקמן מב:). **טענו חטין והודה לו בשעורין פטור.** דלאו ממין הטענה הוא (שם) דבעינן הודאה ממין הטענה עלמה (ב"מ ק:) ופעור אף מדמי שעורין דהא אמר ליה מוכנ לאו שעורין יהבי לך ואחולי

מא) דלמא. ולא לך אפרטיה קאי ויש כאן כ': **מי דפרטים.** לכל אחד ואחד ולא לך פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה: **ועיקר קנס הוא תובע.** עיקר תביעתו על הקנס היא ואע"ג דבושת ופגם נמי בכלל כפירה הוא לא מיחייב עלייהו כדמפרש ואזיל: **הכא בכולה מילתא כפר ליה.** דהא לא אנסתי קאמר והבושת ופגם בכלל כפירה: **הא לא דמיא.** קשיא דאחזי הוא דקמסיק למילתיה:

הדרן עלך שבועת הפקדון

שבועת הדיינין. שהדיינים משביעין ע"י הודאת מקצת הטענה שלימדוה [מב] מאשר יאמר כי הוא זה (שמות כב) וכתב עלה ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו דהיינו שבועה: **הטענה.** שהשבועה באה על ידה לא תהא פחות משתי כסף: **וההודאה.** שמחייבתו ליטבע לא תהא פחות מפרוטה. ובגמ' [נט:] פליגי רב ושמואל בפרוטה זו אם מתוך שתי כסף של טענה הבאה היא או צריך שתהא טענת הכפירה של כסף שתי מעות כסף לצד פרוטה של הודאה: **שתי כסף.** שתי מעות כסף דהא שתי לשון נקבה היא והן שלש הדינר: **אין לך בידי אלא פרוטה פטור.** שאין ההודאה ממין הטענה שזה טענו כסף וזה הודה לו נחשת וכגון שלא טענו לו שתי מעות של מטבע אלא משקלו אם טענו מטבע הרי הודה לו במטבע כדלקמן: **שתי כסף ופרוטה כו'.** קסבר טענו מטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב: **אין לך בידי פטור.** שאין כאן הודאה: **שהוא כמשיב אבידה.** שהיה יכול להעיז פניו וכפור ומדלא העיז הרי הוא כמשיב אבידה שאינו חייב שבועה כדאמרינן במסכת גיטין (דף מח:) המוצא מציאה לא יטבע מפני תקון העולם: **גמ' כר' חיינא בר אידי.** בשלהי שבועת העדות (לעיל ד' לה:) השבע ולא תשבע כו': **אפי' תימא בכינוי.** והא דאמר רב בשבועה האמורה בתורה: **לאתפוסי חפצא.** קאמר או ספר או תפילין כאברהם דאתפסיה לאליעזר ברית מילה: **דאשבע בה' אלהי השמים.** ולא התפיסו תפן נעשה כטועה בדבר משנה. ואע"ג דלא מצן לה במשנה שמעתא דרב היא והרי היא כדבר משנה כדאמרי' בסנהדרין (דף לג.) דטועה בדבר האמורים חוזר ולא אמרינן מה שעשה עשוי ושלם מביתו: **תלמיד חכם.** נשבע מיושב: **בספר תורה.** ואע"ג דאוקימנא דלא כרב פפא לכתחלה מיהא ספר תורה בעינן. ובדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאוריתא לפי שנעשה גדול ומקנו לגזור עליו אלוה בעשרה והא אמרינן [מ] אלוה בו שבועה: **ת"ר.** דיו לו לכתחלה בתפלין מפני כבודו: **אף היא.** (לקמן) מפרש מאי אף: **בלשונה.** בכל לשון שהוא מבין בו: שכל

מסורת הש"ס

א) קדושין יג., נדרים כה., ב) שבת פח., ד) סוטה נב. ברכות מ., ה) [ל"ל והתמיא], ו) יומא פה: [ומפספת יומא פ"ד], ז) יומא פו., ח) [כל זה ליתא בע"ז], ט) מנחדרין מז., י) מה. יעב"ץ, כ) [וכן מפרש הש"ס בסוגיא דהכא לקמן ע"ב וקז"ע], ל) [דף לב: לג.], מ) [וע"ע תוס' מנחדרין כד: ד"ה שלם], נ) [כלומ' קדושין עז:].

תורה אור השלם

1. לא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ו
2. אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: קהלת ה ה
3. הֲלוֹא פֹּרֵס לָרָעֵב לַחְמֶךָ וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָּיִת כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלָּם: ישעיהו נח ז
4. אֵלֶּה וְכֶחָשׁ וְרָצֹחַ וְגָנֹב וְנָאֹף פָּרָצוּ וְדָמִים בְּדָמִים נָגָעוּ: הושע ד ב
5. כִּי מְנָאֲפִים מְלֵאָה הָאָרֶץ כִּי מִפְּנֵי אָלָה אָבְלָה הָאָרֶץ יָבְשׁוּ נְאוֹת מִדְבָּר וַתְּהִי מְרוּצָתָם רָעָה וּגְבוּרָתָם לֹא כֵן: ירמיהו כג י
6. עַל כֵּן תֵּאָבֵל הָאָרֶץ וְאֻמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ בְּחַיַּת הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְגַם דְּגֵי הַיָּם יֵאָסֵפוּ: הושע ד ג
7. הוֹצֵאתִיךָ נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת וַבָּאָה אֶל בֵּית הַנֶּגֶב וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לְשֶׁקֶר וְלַנָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וְכִלָּתוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו: זכריה ה ד
8. וַיְדַבֵּר אֵל הָעִדָּה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל תִּגְּעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חַטֹּאתָם: במדבר טז כו
9. וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאָלָה הַזֹּאת: דברים כט יג
10. כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם: דברים כט יד
11. קָמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וּכְזִמְנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כז
12. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
13. וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֶת כָּל הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא כ ה
14. וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חָרֶב וְרֹדֵף אַיִן וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם: ויקרא כו לז

רבינו חננאל

ות"ח לכתחלה בהפישת (תפלין). שבועה מעומד ות"ח מיושב: ת"ר שבוע' הדיינין אף היא בלשונה נאמרה. אומרים הוי יודע שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה למשה בסיני לא תשא. מאי טעמא כל

שכל העולם נזדעזע. לקמיה בעי ליה: **אם פיך.** שבועת שקר: **לחטיא את בשרך.** את קרובך: **פוטרין אותו מיד.** ואין משהין אותו כאן שלא יחזור בו וע"כ יצאה ז) מיד שקיבל עליו בב"ד: **הרשעים.** מפרש לקמיה [ע"כ]: **אלה על דעתנו.** הא פרישנא טעמא משום קניא דרבא בפרק ג' (לעיל דף כט. ח)): **לא אתכם.** כלומר לא כשאתכם כמתחבות לנבכם: **פרשת סוטה.** כשמשביעין אותה שמביעוה בלשון שהיא שומעת: **וידוי מעשר.** בערתי הקודש (דברים כו). וטעמא דכולהו מפרש במסכת סוטה ט): **ולא פשע ממנו.** אלמא לא ממיל מכריעות ומיתות ב"ד: **מנקה הוא לנכים.** וכאן אף לנכים לא ינקה בלא פרעון: **בדינא אחרינא.** בפורענות קלה ולא בפורענות הבאה עליו: חלה

ואין בשרך אלא קרובים. ואע"ג דבפרק במה מדליקין (שבת דף לג:) נפקא לן מהאי קרא דבעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים אבל גדולים לא וכ"ש ממשפחתו לא הייני בנדרים אבל שבועה אפילו כל משפחתו נענשים דקרא אחרייהו אל תתן את פיך אחרי בשבועה ולמה יקנף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך דמשמע בנים דוקא אחרי בנדר:

שנאמר אלה וכחש וגו'. כל עבירות שבתורה לאו דוקא אלא כלומר הנך דלא הוו כיולא בשבועה דהא מוכח בפ"ק דקדושין (דף יג.) דמשום עבירות לחודייהו אבלה האלך: **אם** אמר איני נשבע **פוטרין** אותו מיד. פי' בקונטרס אלא יחזור בו קודם שיגא מב"ד והא דאמרינן בריש המפקיד (ב"מ דף לד.) אמר הריני משלם וחזר ואמר איני משלם מהו מי אמרינן מהדר קהדר ביה או דלמא דחוי קא מדחי הייני קודם שיגא מב"ד א"נ אפילו אחר שיגא ואי דעתיה למהדר אע"פ שאינו יכול לחזור בו לא מיקני ליה כפילא דבעי אטרוחי לבי דינא כדאמרי' התם (דף לה.) גבי ההוא דאפקיד כיפי ואדרבה משם ראיה היא דלא אלא מני הדר דאי מני הדר ביה אמאי אית לן למימר לדמוי קמכוון ועל כן נראה פירוש הקונטרס ולא כמו שפר"ת בספר היישר בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד. ושם) בשמעתא דנאמן עלי אבא דאמאי הדר ביה ומביא ראיה מההיא דהמפקיד והכי פירושא דפוטרין אותו מב"ד שמתוך כך יהא בוש מלחזור בו ועוד דשוב נמצא בשם ר"מ דההיא דהמפקיד אחרי באומר הריני משלם חוץ לב"ד א"נ לא יצא מב"ד כדפי' אבל אם אמר בב"ד וחזר ואמר חוץ לב"ד אינו משלם לא מני הדר ביה ובהוא דזה בורר גופיה משמע כפי' הקונטרס דמנינא היה מחייב לו שבועה ואמר לו דור לי בחיי דאשך ר"מ אומר יכול לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ואמרינן בגמרא לאחר גמר דין מחלוקת והלכה כדברי חכמים משמע לאחר גמר דין אע"פ שלא נדר לו בחיי דאשו עדיין ומיהו י"ל דלא קרי גמר דין אלא כשנדר לו כבר בחיי דאשו וכן משמע בפ' יש נוחלין (ב"ב דף קכח.) לפי גי' ר"ח גבי עבדי גנבא והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך כו' דגרס דאוקי דשבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו משמע דוקא כשנשבע אבל קודם שנשבע יכול לחזור בו ויש ספרים דגרסי התם נשבע ואינו יכול לחזור בו):

קיימו מה שקבלו בבר. תימה דבפ"ק דמגילה (דף ז.) איכא תנאי טובא דדרשי דאסתר ברוח הקודש נאמרה מקראי ומשנאל דרשי ליה מקיימו וקבלו קיימו למעלה מה שקבלו למטה ומסיק רבא דלכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל והא דאשמואל נמי אית ליה פירכא דאטרוחי לבי דינא דגופיה דרשא דלמעלה דרשא דאטרוחי אכל בפ"ק דמגילה (דף ז.) פריך לכולהו אגופיה דקרא לבר מדשמואל דליכא פירכא כולי האי אלא דאטרוחי לדרשא אטרוחי (ובתגיגה ד"ה דלמא תילו בגופן אחר): **ואלו** נאמרין בכל לשון כו'. תימה דלא תני במתניתין שבועת הדיינין ושבועת ביעוי דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר ט) וי"ל דאיכא דתני דליתיה בהני דלהכי תני להו לחודייהו: [ועיין תוספות יבמות פ"ד: ד"ה אלא ותוספות כתובות כט. ד"ה ועל ותוספות זבחים פד. ד"ה הלן ועי' תוספות שבת עה: ד"ה חסר אחת]:

התם

שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני [1]לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו שנאמר [2]אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואין בשרו אלא קרובו שנאמר [3]ומבשרך לא תתעלם וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו שנאמר [4]אלה וכחש וגנב [א] [ב]ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב [5]מפני אלה אבלה הארץ וכתיב [6]על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה וכל עבירות שבתורה אם יש לו זכות תולין לו שנים ושלשה דורות וכאן נפרעין ממנו לאלתר שנאמר [7]הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו הוצאתיה לאלתר ובאה אל בית הגנב זה הגונב דעת הבריות שאין לו ממון אצל חבירו וטוענו ומשביעו ואל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו ולנה בתוך ביתו וכלתו ואת עציו ואת אבניו הא למדת דברים שאין אש ומים מכלין אותן שבועת שקר מכלה אותן אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד ואם אמר הריני נשבע העומדין שם אומרים זה לזה [8]סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה וגו' [ג]וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעת המקום ועל דעת ב"ד שכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל אמר להן דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנאמר [9]ולא אתכם לבדכם וגו' כי את אשר ישנו פה אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין ת"ל [10]ואת אשר איננו ואין לי אלא מצוה שקיבלו עליהם מהר סיני מצות העתידות להתחדש כגון מקרא מגילה מנין ת"ל [11]קימו וקבלו [ג]קיימו מה שקבלו כבר מאי אף היא בלשונה נאמרה כדתנן [ד]אלו נאמרין בכל לשון [א]פרשת סוטה [ב]וידוי מעשר [ג]קריאת שמע [ד]ותפלה [ה]וברכת המזון [ו]ושבועת העדות [ז]ושבועת הפקדון וקאמר נמי שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה אמר מר אומרין לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא מ"ט אילימא משום דאתיהב בסיני עשר דברות נמי אתיהב ואלא משום דחמירא ומי חמירא [ח]והתנן [ט]אלו הן קלות עשה ולא תעשה חוץ מלא תשא חמורות זו בריתות ומיתות ב"ד ולא תשא עמהן אלא כדקתני טעמא וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה לא נאמר בהן לא ינקה והכתיב [12]ונקה לא ינקה ההוא מיבעי ליה לכדרבי אלעזר דתניא [י]רבי אלעזר אומר אי אפשר לומר ונקה שכבר נאמר לא ינקה א"א לומר לא ינקה שכבר נאמר ונקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן מנקה לשאינן שבים כל עבירות שבתורה ומשפחתו וכל עבירות שבתורה ממשפחתו לא והכתיב [13]ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו ותניא אמר ר"ש אם הוא חטא משפחתו מה חטאת לומר לך אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין ושיש בה לסטים שאין כולה לסטים מפני שמחפין עליו התם ברינא אחרינא הכא ברינא דידיה כדתניא רבי אומר והכרתי אותו מה ת"ל לפי שנאמר ושמתי אני את פני יכול כל המשפחה כולה בהיכרת ת"ל אותו [כ]אותו בהיכרת ולא כל המשפחה כולה בהיכרת וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם כולו [מ](שנאמר אלה וכחש וכתיב על כן תאבל הארץ ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב מפני אלה אבלה הארץ) וכל עבירות שבתורה מכל העולם לא והכתיב [14]וכשלו איש באחיו [נ]איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה התם

דאטרוחי לדרשא נמי כי הכא ורבא גופיה דרשא כי הכא קיימו מה שקבלו כבר בשבת פ' ר"ע (דף פח.) והא דאטרוחי לדרשא אחריתי רבא גופיה חזיא ליה פירכא בסוף פ"ק דתגיגה (דף י.) גבי היתר נדרים פורחין באויר דמייתי קראי טובא שיש להם על מה שיסמכו ומסיק רבא כולהו אית להו פירכא דאתו לדרשא אחריתי לבר מדשמואל ויש לומר דבסוף פרק קמא דתגיגה ודאי חזיא להו פירכא משום דלשמואל ליכא פירכא כלל דלא מיבעי ליה לדרשא אחריתי אבל בפ"ק דמגילה (דף ז.) פריך לכולהו אגופיה דקרא לבר מדשמואל דליכא פירכא כולי האי אלא דאטרוחי לדרשא אחריתי (ובתגיגה ד"ה דלמא תילו בגופן אחר): **ואלו** נאמרין בכל לשון כו'. תימה דלא תני במתניתין שבועת הדיינין ושבועת ביעוי דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר ט) וי"ל דאיכא דתני דליתיה בהני דלהכי תני להו לחודייהו: [ועיין תוספות יבמות פ"ד: ד"ה אלא ותוספות כתובות כט. ד"ה ועל ותוספות זבחים פד. ד"ה הלן ועי' תוספות שבת עה: ד"ה חסר אחת]:

התם

עין משפט נר מצוה

כד א מי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ו סמג עשין נו:
כה ב מי' מי' פ"א מהל' מעשר שני הלכה ה סמג עשין קלח:
כו ג מי' פ"ב מהלכות ק"ש הל"י סמג עשין יח עוש"ע או"ח סי' סב סעיף ב:
כז ד עוש"ע או"ח סי' קא סעיף ד:
כח ה מי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ו סמג עשין מז עוש"ע או"ח סי' קפה סעיף א:
כט ו מי' פ"ט מהלכות שבועות הל"י סמג לאוין רמח:
ל ז מי' שם פ"ז הל"ז סמג שם:
לא ח מי' פ"ח מהל' תשובה הל"ב ופי"ב מהלכות שבועות הל"ב:

גליון הש"ם

גמ' אותו בהבדה. עי' תו"ש פרק ג מסכת ב המלה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואימא עד דעביד להו לכולהו לא ס"ד דכתיב מפני אלה אבלה הארץ. כ"ז נמחק (וכן ליתא בכתה דפו"י ובתהלה העתיקה הגמ' כל הבריתא כמ"ש בתוספתא דסוטה והדר מפרש לה אחת ח"ש לקמן ואימא עד כו'):

מוסף רש"י

דכתיב מפני אלה אבלה הארץ. בעצמה כתיב מיהא שמעינן מיהא דאכל חדא קאמר על כן תאכל (אלה וכתם וכלום וגנוב ומלוף פרלו ותמים בדמים נגעו) דהא אלה חד מהנך דקרא קאמר היא (קדושין יג. ע"ש ובהגהות הגר"א כאן). **וכשמשביעין** אותו. גבי שבועת הדיינין תניא לה המשביעין את המתחייב שבועה בב"ד (לעיל כט.). **ולא אתכם לבדכם.** לא כשאתם שבועים לבד בלבדכם (שם) הכי פירושו היני משביע אתכם על דעתכם לבדכם (נדרים כה.). **פרשת סוטה.** כשהכהן משביעה (בדברות מ:) מה שהכהן אומר לה, ולא אמרינן דיכ לאומרה בלשון הקודש כדכך שנאמר (סוטה לב.). **וידוי מעשר.** בשנה השלישית בערתי הקודש מן הבית (דברים כו) שהוא מוציא כל מעשרותיו ומבערן מביתו ואין יכול עוד להשהותם ונותן מעשר לאשון ללוי ומעשר עני לעניים ומעשר שני של שתי שנים שעברו מעליהו לירושלים עכשיו אם לא העלהו ומתוודה בערתי הקודש זה מעשר שני, וגם נתתיו ללוי זה מעשר לאשון, לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני, ואומרו בכל לשון ולא אמרינן בלשון זה הוקיקו הכתוב לאומרה בלשון הקודש (סוטה לב.). **ושבועת העדות** ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשביעוהו וכפר ולא הודה, חייב קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות ותשם גזלות בשבועת הפקדון (שם). **אי אפשר לומר נקה שכבר נאמר לא ינקה.** דכתיב נקה לא ינקה גבי הדלי (יומא פו.). **איש באחיו.** מיס בשביל אחיו (סנהדרין כז:).

ט) כאן נ"ל מ"ש לקמן דהכוא נגבלא כו' עד סה"ד.

התם שהיה בידם למחות ולא מיחו. לא הוה ליה לשנויי אלא התם בדין הקל כדמסיק בסמוך הכא בדין חמור אלא דיחיא ליה לפרושי דלין נענשין מעושם עבירה אלא משום דלא מיחו הלכך אין עושם זה חמור כל כך: **מה** כלים שנים אף בספר שנים. וא"ת היכי דריש בסוף שמעתין לשמואל לכך יצאו כלים למה שהן הא אצטריך למה כלים שנים וי"ל כדפי' הקונטרס דדריש מדלא כתיב כספים ומה שפירש בקונטרס לקמן דאי הוה כתיב כספים הוה שמעינן תרוייהו שנים ודבר חשוב אין נראה דבלא יתורא לא הוי משמע מכספים אלא ב' פרוטות כמו קדושי אשה שמתקדשת בפרוטה אף על גב דבפ"ק דקדושין (דף ד: ודף יא: וסס) גמר לה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף אלא הו"ל למכתב כסף או כספים א"נ כסף או חפצים והוה ידעינן שנים ודבר חשוב מיתורא דכסף ומדכתב כלים דרשינן יצאו כלים למה שהן ומ"ת לרב דמוקי דכסף לכפירה הוא דאתא מנ"ל דבעינן דבר חשוב וי"ל דכולה מכלים דריש ופקא ליה דבר חשוב מכלים דאפילו מחט שאין בה שוה פרוטה מ"מ חשיבות גדול יש בו שראוי לעשות בו מלאכה גדולה ואית ספרים דגרסי הכא מה כלים דבר חשוב כו' אע"ג דאליבא דשמואל קיימא דדייק קראי כותיה ובסמוך אמר לשמואל אי כתב כלים אלא כתב כסף ה"א מה כלים שנים וכו' אבל דבר חשוב לא בעינן י"ל דודאי מכסף יצאין דבעינן שיהא בכלי שוה פרוטה דלא תימא גזירת הכתוב היא בכל הכלים אע"פ שאין בהן שוה פרוטה וה"נ אמרינן בירושלמי דטענו שתי מחטין צריך שיהא שוין ב' פרוטות שתהא הכפירה פרוטה וההודאה פרוטה והדר מקשינן כסף לכלים להצריך כסף יותר מפרוטה דמה כלים דלאו כל דהו אלא כלי חשוב אף כסף לאו כל דהו אלא כסף חשוב דהיינו מעה שבכך יש בו חשיבות והשתא אין צריך להגיה אף כל דבר חשוב כמו שהגיה הקונטרס משום דשמואל אית ליה יצאו כלים למה שהן ושפיר גרסי' אף כלים דבר חשוב דבכלים נמי בעינן שיהא שוין שתי פרוטות ולמה שהן דקאמר היינו אע"פ שאין שוין שתי מעות וכן היה גירסת רבותיו בפ"ק דקדושין (סס) וסס (ד"ה והרי) האריכתי ב) נטועינו

התם שיש בידם למחות ולא מיחו מאי איכא בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא בין צדיקים דמשפחתו לצדיקים דעלמא הוא בשאר עבירות בדיניה ורשעים דמשפחה בדין חמור ורשעים דעלמא בדין הקל צדיקי דהכא והכא פטירי גבי שבועה הוא ורשעים דמשפחה כדיניה ורשעים דעלמא בדין חמור וצדיקי דהכא והכא בדין הקל: [a]אם אמר איני נשבע פוטרין אותו מיד ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים זה לזה [1]סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה: בשלמא ההוא דקא משתבע קאי [b] באיסורא אלא ההוא דקא משבע ליה אמאי [c](ההוא מיבעי ליה ל)כדתניא [3]ר"ש בן טרפון אומר [2]שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שחלה שבועה על שניהם: וכשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך וכו': למה לי למימרא ליה הכי [3]משום קניא דרבא: הטענה שתי כסף: אמר רב [2]כפירת טענה שתי כסף ושמואל אמר טענה עצמה שתי כסף אפי' לא כפר אלא בפרוטה ולא הודה אלא בפרוטה חייב אמר רבא דיקא מתניתין כותיה דרב וקראי כותיה דשמואל דיקא מתני' כותיה דרב דקתני הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה ואילו כפירת טענה פרוטה לא קתני [7]ותנן נמי [8]ההודאה בפרוטה ואילו כפירה בפרוטה לא קתני וקראי כותיה דשמואל דכתיב [3]כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור [9]מה כלים שנים אף כסף שנים מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב וקאמר רחמנא [4]כי הוא זה ורב ההוא מיבעי ליה להודאה במקצת הטענה ושמואל כתיב הוא וכתיב זה דאי כפר במקצת ואודי במקצת חייב ורב חד להודאה במקצת הטענה וחד להודאה ממין הטענה ושמואל לאו ממילא שמעת מיניה דחסרה לה טענה אלא אמר לך רב כסף כי אתא מעיקרא לכפירה הוא דאתא דא"כ לכתוב רחמנא כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור ואנא אמינא מה כלים שנים אף כל שנים כסף דכתב רחמנא למה לי אם אינו ענין לטענה תנהו ענין לכפירה ושמואל אמר לך אי כתב רחמנא כלים ולא כתב כסף הוה אמינא מאי כלים שנים אף כל שנים אבל דבר חשוב לא בעינן קמ"ל תנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור מאי טעמא לאו משום דחסרה לה טענה ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל מי סברת שוה קתני דוקא קתני מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו אי הכי אימא סיפא שתי כסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב אי אמרת בשלמא שוה משום הכי חייב אלא אי אמרת דוקא אמאי חייב מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו מידי הוא טעמא אלא לשמואל [6]האמר ר"נ אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב ה"נ מסתברא מדקתני סיפא ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור אי אמרת בשלמא דוקא קתני משום הכי פטור אלא אי אמרת שוה אמאי פטור ליטרא טובא הוי אלא מדסיפא דוקא רישא נמי דוקא לימא תיהוי תיובתא דרב אמר לך רב כולה מתני' שוה [3]וליטרא זהב שאני

תדע

חלה על שניהן. ששניהן נענשין כה שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן (ג) וכאן לידי חלול השם: **כפירת טענה שתי כסף.** טענה דתנן במתני' לאו אתחלת הטענה קאי אלא אכפירה שהוא כופר בטענת חבירו לגבי הודאת הפרוטה דבעינן שתהא תחלת הטענה שתי כסף ופרוטה: ה"ג **ואילו כפירת פרוטה לא קתני: כי יתן איש.** תחלת נתינה ב' כסף ועלה קאי כי הוא זה דבר חשוב ושיערו חכמים שמעה כסף דבר חשוב הוא: **מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב** גרסינן. ולא גרסינן אף כלים דבר חשוב דאילו בכלים אמרינן לקמן (דף מ:) דאפילו בכפירת מחטין מייב והאי אף כל במידי דלאו כלי קאמר וקאמר רחמנא כי הוא זה על זה באה השבועה כשיאמר כי הוא זה כשמודה במקצתה. אלמא הודאה מתוך טענת שתי כסף היא: **הוא.** זה מיבעי ליה דאין שבועה אלא בהודאה במקצת כלומר אם זה אני מודה ולא לאגמורן דאטענת ב' כסף קאי ועלעולם הודאה לגבי מכפירת שתי כסף קאמר: **ולאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה.** לרב פרכינן נהי נמי דלמקצת הטענה וממין הטענה אתו מיהו לאו ממילא שמעת מינה דחסרה לה טענה דאשונה ואין כאן עוד כפירה משתי כסף: **אלא אמר לך רב כסף כי אתא מעיקרא לכפירה אתא.** ולאו לתחלת טענה: **ואנא אמינא אף כל שנים.** והו"ל כסף נמי בהאי כללא: **אבל דבר חשוב לא בעינן.** וה"א כי היכי דגבי כלים אפי' טענו ב' מחטין והודה לו באחד מהן חייב כדלקמן (דף מ:) כל מידי נמי דטעין ליה תרי ואודי ליה בחד לחייב ואפי' ליכא טענה קמייתא שתי כסף להכי אצטריך כסף למילף מייתי מידי דלאו כלים בעינן דבר חשוב: **שתי כסף יש לי בידך.** קס"ד דשוה כסף טעין ליה וקא"ל אין לך בידי אלא שוה פרוטה דהויא ליה הודאה ממין הטענה ואפ"ה פטור מאי טעמא לאו משום דחסרה לה כפירת טענה משתי כסף: **דוקא קתני.** זה טוען כסף וזה הודה לו נמשת דליכא הודאה ממין הטענה: **מידי הוא טעמא אלא לשמואל.** כלום אתה משיב תשובה זו אלא לשמואל כלומר אילו אמר חכם אחר דוקא קתני היינו יכולים להשיב תשובה זו אבל לשמואל אינו תשובה דשמואל הודאה ממין הטענה משיב ליה מאחר שטענו נחושת עם הכסף וכפר לו באחד: **הכי נמי מסתברא.** דמתני' דוקא קתני: **עובא הוי.** כפירה והודאה: **אלא מדסיפא דוקא כו'.** לשון קושיא הוא. ניחא תהוי תיובתא דרב מרישא דקתני שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור וטעמא משום דוקא תנן ומה שטענו לא הודה לו הא טענו שוה והודה לו שוה חייב ואף על גב דטענה קמייתא לא הוה אלא שתי כסף: **ליטרא שאני.** דכיון דטענו משקל ודאי דוקא קתני אבל כל מטבעות דמתני' שוה קאמר שדרך מטבע לעשותו דמיס לכל דבריס:

תדע

עין משפט נר מצוה

א ומיי' פי"ח מהל' שבועות הל' יח):
לב ב מיי' פ"ג מהלכות טוען הלכה ז סמג עשין לה טוש"ע ח"מ סי' פח סעיף ז:
לג ג טוש"ע שם ס"ע:

רבינו חננאל

דראשי ביה: הטענה שתי כסף כו'. פירוש שהן ב' מעין מכ"ד מעין לסלע: אמר רב כפירת טענה שתי כסף. כלומר אינו חייב עד שיתבענו יותר משתי כסף ויכפור בשתי כסף ויודה בשאר ואם תהיה הכפירה פחות משתי כסף אינו חייב שבועה. ושמואל אמר הטענה לא תהיה פחות משתי כסף אבל אם טענו בשתי כסף אפילו כפר בכל ולא הודה לו אלא בפרוטה (שהיא חצי חבבה) או הוד' בכל וכפר בפרוטה: אמר רבא דיקא מתניתין כרב דקתני הטענה שתי כסף וההודאה שוה פרוטה. ואילו כפירה בפרוטה לא קתני. ודייקי קראי כשמואל שנאמר כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור. מה כלים שנים אף כסף שנים וכתיב כי הוא שאתה חובעני בשתי כסף זה בלבד יש לך אצלי. הנה נמצאת כל הטענה שתי כסף ומכללא ההודאה. ומוקים רב להאי קרא כוליה שתי כסף לכפירה הוא דאתא. אבל להודאה מקצת הטענה ולהודאה ממין הטענה מדכתיב הוא וכתיב זה: ומקשינן על שמואל שתי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור. מאי לאו משום דלית כפירה שתי כסף משו"ה פטור. ודחי' שמואל לאו משום דלית בכפירה שתי כסף הוא דפטור אלא משום דטענו בכסף והודה לו בנחשת והיא פרוטה. שאין ההודאה ממין הטענה. ואקשינן עליה מסיפא. ומשני דשני סיפא דהא טענו שתי כסף ופרוטה דכיון דאית בכלל הטענה פרוטה מודה במקצת הטענה הואי. ושמואל לטעמיה דאמר טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן חייב. ואמרינן ה"נ מסתברא מדקתני סיפא ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור ש"מ דוקא קתני. ולא שוה ליטרא כסף יש לך בידי זהב קתני: ואקשינן אי הכי הא דתנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור דמשום דהודה לו מה שלא טענו הוא דפטור. הא אילו הודה לו כסף מכללן היה חייב. נימא תהוי תיובתא דרב דבעי כפירה שתי כסף. ופריק רב ואמר מתניתין כולה

מוסף רש"י

משום קניא דרבא. דייהיב ליה קנה ומתן המעות לתוכו והפקידו אצלו וגמבע שהחזיר לו מעותיו ולאחר שנועה יחזור ויטלנו, ועובדא הוה קמיה דרבא הכי (לעיל כט. ועי' נדרים כה.). **ההודאה בפרוטה.** להיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה (ב"מ נה.). **מה כלים שנים.** כל דהו, אפילו אין שוין דינר, אף כסף שנים (בכורות נ: עי"ש). **מה כסף דבר חשוב.** דמעה כסף הוי משוב, **אף כלים דבר חשוב.** ולא כל דהו ממש (שם) שיהו שוים שתי כסף, ולאפוקי ממ"ל טענו שני מחטין חייב בהודאת אחת מהן לכך יצאו כלים למה שהן (קדושין יא.).

תורה אור השלם

1. וַיְדַבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאַל תִּגְּעוּ בְּכָל אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן תִּסָּפוּ בְּכָל חַטֹּאתָם: במדבר טז כו
2. שְׁבֻעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ וְלָקַח בְּעָלָיו וְלֹא יְשַׁלֵּם: שמות כב י
3. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו
4. עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׁוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׂה עַל שַׂלְמָה עַל כָּל אֲבֵדָה אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא דְּבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יַרְשִׁיעֻן אֱלֹהִים יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם לְרֵעֵהוּ: שמות כב ח

הגהות הב"ח

(א) גס' בגלגמ ההוא דקא משתבע קאי בסורו אלא: (ב) רש"י ד"ה חלה וכו' יבא לידי. ל"ל ע"ל דף מז ע"ב גמ"ש התוס' בד"ה חלה:

תדע. דשאר מתניתין שוה קתני: **טריסיס.** מעה קטנה: **דינר כסף טריסיס פונדיון ופרוטה.** אי אי קתני: **דינר מטבעות.** טבועה במטבע צורה ולא טענו משקל וחה הודה לו מטבע ואע"פ שזו כסף וזו נחשת ממין הטענה היא דכולהו מטבע ניהו: **דיקא נמי כו'.** אלמא טעמא משום דכל מטבע חד הוא ודוקא קתני: **ורב.** דבעי למימר שוה קתני הכי מפרש סיפא דקאמר שהכל מין מטבע אחד הוא כל מטבעות השנויות כאן דין אחד להם שאף הקטנה שבהן יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה: **נימא כשמואל סבירא ליה.** דכולה מתני' דוקא קתני ומשום הכי תנן בריש אמי כסף לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור משום דמה שטענו לא הודה לו אבל אי שוה טענין ליה הוה מיחייב ואע"ג דתחלת טענה אמי כסף ותו לא: ה"ג בתוספתא[a] **דינר זהב זהוב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף חייב.** ופי' דינר זהוב היינו טבוע וטעמא משום דהכל מין מטבע אחד והוה ליה ממין הטענה. ומיהו סיינתא לרב הוא דמדאטריך לפרושי זהב זהוב מכלל דמתני' דתנן דינר זהב סתמא שוה קאמר ושהכל דין מטבע אחד קתני ומדסיפא שוה ריש אמי שוה וקתני ריש אמי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור וע"כ משום דליכא כפירת אמי כסף הוא: **ה"ק כל האומר דינר זהב לאומר זהב [וזהוב] דמי.** וברייתא לא שהטוען מפרש זהב זהוב קאמר אלא ה"ק הטוען דינר זהב סתם דמסתמא זהב זהוב קאמר והלה אומר אין לך בידי אלא דינר כסף דהיינו נמי דינר מטבע וישנה הודאה ממין הטענה חייב: **חסר מעה פטור.** אלמא כפירת אמי כסף בעינן: **לא שנו.** דבעי טענת אמי כסף אלא בשבועה הבאה בטענת מלוה והודאת מקצת דלוה אבל שבועה בעדות עד אחד שהלוה כפר הכל ועד אחד מעידו שהוא חייב ונמצא מחייבו[b] אפילו לא טענו אלא פרוטה וכפר חייב הואיל ואם היו שנים היו מחייבין אותו ממון לפרוע דהא שוה פרוטה ממונא הוא היחיד מחייבו שבועה: **ייסר וכן א"ר יוחנן** גר' וא"ג תו ייסר: **מכלל דפליג עליה ר"ל.** בעיא הוא דקא בעי גמרא לימא מדקאמר וכן אמר ר' יוחנן מכלל דפליג עליה בר פלוגתיה: **א"ד מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה.** כך היה דרכו של ריש לקיש כשהיה ר' יוחנן אומר דבר בבית המדרש היה שוהה מלהשיב עד שיגמר רבי יוחנן כל דברו וכל טעם דבריו ואח"כ היה חולק עליו ובתוך כך יצא רבי יצחק זה מבהמ"ד ולא שמע אם נחלק עליו: **איכא דאמרי מישהי הוה שהי.** ריש לקיש מיא בני מדרשא מי אמרה ר' יוחנן להא מילתא: **ור"ג מחייב.** דלא בעי הודאה ממין הטענה: דתנן דקא תני סיפא דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופונדיון ופרוטה חייב שהכל מין מטבע [אחת] הן א"א בשלמא שוה משום הכי חייב אלא אי אמרת דוקא אמאי חייב אמר רבי אלעזר [a]בשטענו בדינר מטבעות וקא משמע לן דפרוטה בכלל מטבע איתא דיקא נמי דקתני שהכל מין מטבע אחת ורב שהכל דין מטבע אחת ורבי אלעזר לימא מדסיפא כשמואל מתרץ רישא נמי כשמואל סבירא ליה לא סיפא דוקא דקתני שהכל מין מטבע אחת ורישא כרב או כשמואל תא שמע [b]דינר זהב זהוב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף חייב טעמא דאמר ליה זהב זהוב הא סתמא שוה קאמר ליה אמר רב אשי הכי קאמר כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהב זהוב דמי [c]תני רבי חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר ב' כסף חייב חסר מעה פטור אמר רב [d]נחמן בר יצחק אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה [e]אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה חייב מאי טעמא דכתיב [f]לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת [g]לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה ותניא [h]כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה [i]ואמר רב נחמן אמר שמואל [j]טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב [k]אמר לו רבי יצחק יישר וכן א"ר יוחנן מכלל דפליג עליה ר"ל איכא דאמרי [l]מישהא הוה שהי ליה ושתיק ליה איכא דאמרי מישתא הוה שתי ליה ושתיק ליה לימא מסייע ליה [m]טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ורבן גמליאל מחייב טעמא דטענו חטין והודה לו בשעורין הא חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב לא הוא הדין דאפי' חטין ושעורין נמי פטור והאי דקמיפלגי בחטין להודיעך כחו דר"ג ת"ש [n]טענו כלים וקרקעות הודה בכלים וכפר בקרקעות בקרקעות וכפר בכלים פטור הודה

בטוענו בדינר מטבעות. פי' נקונטרס טבוע במטבע צורה ולא טענו משקל וחה הודה לו מטבע ואע"פ שזה כסף וזה נחושת ממין הטענה היא דכולהו מטבע ניהו וקשה דלעיל (דף לט:) גבי שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה מסקי' דשמואל דפטור משום דמה שטענו לא הודה לו וכ"ת דאיירי בשאין טבועים א"כ חסרא לה טענה דאין כאן שוה ב' מעות דחסר מה שצריך ליתן כדי להטביעה וזה דוחק דומר שאין שוה פרוטה באותו חסרון ועוד דמשמע בטוענו מטבעות דעד השתא לא איירי במטבעות ופתם ב' כסף טבועים הם ועוד דקאמר הא קמ"ל דפרוטה בכלל מטבע אימא משמע דאין חידוש אלא מפרוטה דקתני והלא בשאר מטבעות נמי יש חידוש גדול דחסיר ממין הטענה ועוד דאפי' עבד גדול ועבד קטן חשיב מה שטענו לא הודה לו בפרק השואל (ב"מ דף ק.) ומנורה גדולה ומנורה קטנה אמרינן נמי לקמן (דף מג.) דמה שטענו לא הודה לו אע"פ שצורתם שוה ועוד דלשון בדינר מטבעות לא משמע בדינר טבוע ועוד דבסמוך בברייתא דדינר זהב זהוב גרסי' בכל הספרים פטור ובקונטרס לפי פירושו דוחק להגיה חייב על כן נראה לפרש בטוענו בדינר מטבעות שנתן לו דינר להחליף וליתן תחתיו מטבעות ושואל אותן מטבעות והלה טוען החזרתי כולם חוץ מדינר כסף או טריסית או פונדיון או פרוטה:

שהכל דין מטבע אחד. פירש בקונטרס שאף בקטנה שבהם יש בה כדי הודאה לחייבו שבועה ותימה הא שמעינן מריש דקתני ההודאה שוה פרוטה ודוחק לומר דסלקא דעתך דגבי תביעת דינר זהב שהיא גדולה לא חשיבא הודאה פרוטה:

אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד כו'. וא"ת דבשילהי הכותב (כתובות פז: ושם) אמרינן דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות אפי' בהעדאת עד אחד אלמא משרינן עד אחד להודאה במקצת ויש לומר דשמואל דהכא לטעמייה דמחייב לעיל בכפירת פרוטה דכיון דמשתבע אפרוטה מוקמיה קרא דאכל קם לשבועה בפרוטה אבל בקרקעות לא משכחת דמשתבע בשום מקום ולפי זה נ"ל דלית הלכתא כותיה דשמואל דהך דהכא כיון דתלא בהיא דלעיל דבהיא דלעיל לית הלכתא כותיה מדתני ר' חייא לסיועיה לרב ועוד דרב פפא דה"ל בתראה סבירא ליה כרב לקמן בשמעתין):

וכל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה. לאו דוקא דהא איכא כפירת שעבוד קרקעות:

[n]**והודה** לו בשעורים פטור. בס"פ המניח (ב"ק דף לה: ושם) מסיק רבה בר נתן דפטור אף מדמי שעורין ותימה דמנ"ל הא דהא לר"ג חייב בדמי שעורין דאי לאו הכי אין כאן הודאה כלל ואם כן מנ"ל לרבנן פטור ופליגי אף בדמי שעורין דלמא לא פליגי אלא אם חייב שבועה על החטין דומר בעי שבועה ולא בעי הודאה ממין הטענה ומר לא בעי ליה כו' ושמא משמע ליה לרבה בר נתן דאין פטור דפטור דגמרי א"נ אע"ג דמיפטר מדמי שעורין אף לר"ג אפ"ה חשיב ליה הודאה:

[o]**ור"ג מחייב.** תימה דבפרק בתרא דכתובות (דף קח: ושם) גבי פלוגתא דאדמון ורבנן קאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון דמחייב בטוען חבירו (ב) כדי יין וכדי שמן ומקאמר ליה אידך שמן להד"מ קנקנים נמי חמשה אית לך חמשה אית לך משום דיש בגשון הזה לשון קנקנים והשתא לר"ג אפי' אין בגשון הזה לשון קנקנים חייב דאפילו בטוענו חטים והודה לו בשעורים מחייב וא"ל דלדידיה נמי נפקא מינה אם טענו עשרה כדי שמן ואמר ליה אידך אין לך אלא חמש גם בקנקנים בהודאתו ולא מצי למימר לא הודיתי לך בקנקנים דיש בגשון הזה לשון קנקנים: **להודיעך** כחו דר"ג. דכתו עדיף דמילתא דרבנן הוי כח דפטור:

הודה

---

[a]) [לקמן מח:], [b]) [בהגהות מיי' הגריקא א"ל יהודה א"ש הכא"מ אמר שמואל], [c]) כתובות פז: ע"ש, [d]) [לעיל לט:: כתובות קח:], [e]) לקמן מה: [שבת נג. וש"נ], [f]) [לעיל לט:], [g]) [לקמן מה: חולין עה:], [h]) ב"ק לה: ב"מ ה. [לעיל לח:], [i]) ב"מ ד: [לעיל לח:], [j]) [לעיל לח:], [k]) [לעיל לח:], [l]) [לעיל לח:], [m]) ב"מ ד: [לעיל לח:], [n]) [לעיל לט:], [o]) ב"מ ה"ד), [p]) [כתובות הארכיב ע"ש], [q]) [שייך לעיל במשנה לח:], [r]) [ג"ז שייך שם].

תורה אור השלם

1. לֹא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עָוֹן וּלְכָל חַטָּאת בְּכָל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר: דברים יט טו

הגהות הב"ח

(a) רש"י ד"ה לא שנו וכו' ונמצא מחייבו שבועה הס"ד: (b) תוס' ד"ה ור"ג מחייב וכו' בטוען חבירו עשרה כדי שמן כל"ל ומיבות כדי יין נמחק:

גליון הש"ס

גמרא טענו חטים ושעורים. עי' רשב"ם ב"ב דף פד ע"ב ד"ה מין ח':

מוסף רש"י

לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם. להיות מכחו נענש על עדותו, לא עונש נוף ולא עונש ממון, אבל קם הוא לשבועה. אמר לחבירו תן לי מנה שהלויתיך, אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו, חייב לישבע לו (דברים יט טו). כל מקום ששנים כו' אחד מחייבו שבועה. על ממון שאילו היו שנים היה מעלה, עכשיו ישבע שהעד מכחש (כתובות פז:). יישר וכן אמר ר' יוחנן. יפה אמרת וכן שמעתי מר' יוחנן (שבת סג:) שפיר קאמרת (פסחים נג. חולין עה:). מישהא הוה שהי ליה. שותה היה שתי ליה. שותה מים היה כשאמר ר' יוחנן ובתוך כך יצא רב אמי אם נחלק עליו (שבת שם). טענו חטין והודה לו בשעורין פטור. דלאו ממין הטענה הוא (לקמן מב.) דבעינן הודאה ממין הטענה עצמה (ב"מ ק:) ופטור אף מדמי שעורין, דהא אמר ליה מוכנא לאו שעורין יהבי לך ואתולי מחיל גניה (ב"ק לה:).

רבינו חננאל

שוה קתני. מדקתני סיפא דינר זהב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופרוטה ופונדיון חייב שהכל מין מטבע אחד. ואי אמרת דוקא קתני אמאי חייב מה שטענו לא הודה לו אלא ש"מ שוה קתני וליטרא זהב שאני. ודחי ר' אלעזר ואמר מתניתין בטוענו בדינר מטבעות וקמ"ל דפרוטה בכלל מטבע היא ושאר השמועה פשוטה היא. וקי"ל בהא כרב דתני ר' חייא לסיועיה לרב סלע לי בידך אין לך בידי אלא סלע חסר שתי כסף שהן שתי מעין חייב. חסר אחד פטור ש"מ כפירת טענה שתי כסף בעינן ש"מ: **פ"סקא** שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה שהיא חצי חבה חייב: אמר רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה והודאת לוה. אבל בטענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה וכפר בו והעיד בו עד אחד בפרוטה חייב שבועה בפרוטה שאילו היה עד אחר עם זה היה חייב לשלם פרוטה. עכשיו בעד אחד חייב שבועה שנאמר לא יקום עד אחד באיש לכל עון וגו' ואמר מר כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה. וא"ר נחמן אמר שמואל טענו חטין ושעורין והודה לו באחד מהן חייב. א"ר יצחק וכן א"ר יוחנן: פירוש מישהא שהי יגע היה ולפיכך לא השיב. וי"א שותה היה: לימא מסייעא ליה טענו חטים והודה לו בשעורים כו': ת"ש טענו כלים וקרקעות הודה באחד מהן וכפר

לד א ב מיי' פ"ג מהל' טוען הלכה ח [עי' מ"מ] ממנ עשין לה טור ש"ע חו"מ סי' פח ס"ט: לה ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ד: לו ד מיי' שם ופ"א שם הל"א ממנ שם טור ש"ע חו"מ סי' כח סעיף א בהג"ה וסי' פז ס"א: לז ה מיי' פ"ג מהלכות טוען הל"א ממנ שם טוש"ע חו"מ סי' פח סי"ב: